

ASPIRİN TİM

*ERKEN ÇOCUKLUK
EĞİTİMİNDE
EĞİTİCİ DRAMA* 🎭

*VİZE BÖLÜMÜ
KONU ÖZETLERİ*

1. Ünite: DRAMA İLE İLGİLİ TERİMLER VE ÇOCUKLARLA DRAMANIN TARİHÇESİ

Psikodrama daha çok yetişkinlere yönelik, bir psikolojik tedavi yöntemi olarak bilinse de çocuklara ve gençlere yönelik olarak da uygulanmaktadır. Psikodramada amaç, katılan bireylerin katarsis yani "duygusal boşalım" elde etme ve içgörü kazanmaları yolu ile psikolojik gelişmelerinin sağlanması ve böylece tedavi edilmeleridir.

Yaratıcı drama, özellikle Amerika'da Winifred Ward ve McCaslin gibi uzmanların; çocukların katıldıkları drama etkinliklerini tanımlamak için kullandıkları bir terimdir. Diğer bir yaklaşıma göre ise yaratıcı drama, yaratıcılığı geliştirmek için çocuklarla yapılan drama etkinliklerini kapsar ve eğitici drama denilen eğitim tekniğinin bir alt türü olarak kabul edilebilir.

Eğitici drama olarak da adlandırılabilen pedagojik drama ise daha çok İngiltere'de, Peter Slade, Brian Way, Dorothy Heathcote, ve Gavin Bolton tarafından geliştirilen ve genel olarak çocuğun hemen her konudaki eğitimi için uygulanan bir eğitim tekniğidir. Eğitici drama, çocuğun psikolojik yapı ve psikolojik yaşantılar konusunda bilinçlenmesini de özel bir yetenek olarak yaratıcılığı kazanmasını da amaçlar. Bu bakımdan eğitici drama, psikodrama ve yaratıcı drama türlerinden izler taşır.

Eğitici dramanın amacı oyun yaratmak değildir. Bu eğitici drama ile yaratıcı drama arasındaki en önemli farktır. Eğitici drama çalışmasında çocuklar konuya eğitim amaçlı olarak katılmalarıdır. Oyun bir araç işlevi görür. Yaratıcı dramanın asıl amacı ise oyun yaratmadır.

Büyük Larousse ansiklopedisine göre bu anlamda drama; kişilerin yaşamını tehlikeye sokan, onları birbirine düşüren, üzücü olaylar dizisidir. Klasik edebiyat sistemine dâhil olmayan, tarihsel ya da dinsel konuları ele aldığı için trajediden farklı olan ve antik çağdan beri bilinen bir tiyatro oyunudur.

Çocuk tiyatrosunda sahne ve kostüm önemlidir. Ezberkenmiş diyaloglar vardır. Seyirci karşısında oynanır. Oysa eğitici drama –her şeyden önce- seyirlik değildir; seyirciler için oynanmaz. Tüm grup drama etkinliğine aktif olarak katılır ve her katılımcı doğrudan kendi yaşantıları aracılığıyla öğrenir.

Slade, 7 yaşından sonra da çocukların, sahnenin bir tarafında aktörlerin diğer tarafında seyircilerin bulunduğu, kesin sınırlarla belirlenmiş tiyatrodan uzak durmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Eğitici tiyatro profesyoneller ya da eğitilmiş çocuklar tarafından, izleyicisi çocuk olan bir gruba belirlenmiş bir konu hakkında bilgilendirmek amacıyla yapılır Katılımcı tiyatro, seyircilerin de oyuna katıldıkları oyunlardır.

Not; "drama" "drama oyunu", "drama çalışması", "drama etkinliği", terimleri zaman zaman "eğitici drama" terimi yerine kullanılmış.

Eğitici Dramanın Tanımı

Lindvaag ve Moen (1980), eğitim amaçlı dramayı; sosyal, evrensel ve soyut kavramların, tarih, edebiyat gibi konuların özel olarak tasarlanmış yaşantılar aracılığıyla somutlaştırılıp, canlandırılarak anlamlı bir hâle getirildiği ve öğrenildiği bir eğitim tekniği olarak tanımlamaktadırlar.

Eğitici drama; mümkün olduğunca esnektir. Ancak temel kuralları grubun dışında önceden belirlenmiştir. Sürecin bir grupta yaşandığı, yetişkin bir lider (örneğin bir öğretmen) tarafından yönlendirildiği ya da en azından başlatıldığı ve çocuklar tarafından bir grup oyunu gibi algılanabilen etkinlikler bütünüdür.

Eğitici drama; önceden belirlenmiş açık ve net eğitim amaçları olan, tüm çocukların kendi öğretmenleri ile birlikte, daha çok büyük motor hareketlerle yaptıkları, ifade etmeye, rol oynamaya, canlandırmaya ve tartışmaya dayalı grup etkinlikleridir.

eğitici drama; bir eylemin, bir olayın, duygunun, çeşitli rollerin, bir kavramın, konunun ya da öykünün, hatta şiirin, canlı ya da cansız varlıkların, sözel ve sözsüz, kendiliğinden davranışlarla, taklit yolu ile temsili olarak ifade edilmesi, canlandırılmasıdır.

Taklit edebilme, drama etkinliğine katılabilmenin en temel ön şartıdır.

Taklit etme davranışıyla ilişkili olan dikkat ve bellek yetenekleri de gereklidir.

Taklit etme davranışının ilişkili olduğu diğer bir yetenek de zihinsel olarak simgeleştirebilmektir.

Drama etkinliğine başlama yaşının 3,5 yaşından sonra olması gerekir.

Çocuklarla Drama Uygulamalarının Tarihçesi

Çocuklarla drama ilk kez İngiltere ve Amerika'da başlamış ve gelişmiştir. Bir İngiliz olan Peter Slade, 1920'lerden itibaren çocuk grupları ile drama çalışmalarını denemeye başlamıştır. Peter Slade (1954), kendisine özgü bir drama yöntemi geliştirmiş ve "Çocuk Draması" adını verdiği kitabında yöntemini tanıtmıştır. "Çocuk Dramasına Giriş" adlı kitabı ise 1976'da yayımlanmıştır. Peter Slade (1976), çocuk dramasını özel bir sanat türü olarak tiyatroya bir alternatif olarak görmüştür. Ancak tiyatro ile benzerliğini de tamamen yadsımaz. Ona göre drama, tüm çocuklar için doğal bir oyundur ve çocuk gelişimine önemli katkılarda bulunabilir.

Peter Slade'in öğrencisi Brian Way, İkinci Dünya Savaşı sırasında çeşitli güçlükler yaşayan çocuklara drama yolu ile yardımcı olmaya çalışmıştır. Brian Way, "Drama Yolu ile Gelişim" (1967) adlı kitabında, çocuklara, kendine güven duygusunun nasıl kazandırılacağı ve çocukların kendi kaynaklarını keşfetme ve kullanmalarına nasıl yardım edilebileceği konusunda örnekler vermiştir. Brian Way'e göre dünyada dramaya katılamayacak çocuk yoktur.

Drama çocukta kişiliğin gelişmesini sağlar. Kişilik ise yaşayarak deneyerek kazanılır. Way, tiyatro ile dramayı birbirinden kesinlikle ayırır. Drama, tiyatro ile özdeş değildir. Way'e göre en önemli fark şudur: Tiyatro bir seyirci kitlesine yöneliktir. Seyirciler için oynanır. Dramada ise katılanların kendi yaşantıları önemlidir. Drama seyirciler için oynanmaz. Way'e göre çocuğa kesin roller vermek ve çocuğu belli davranış kalıplarına hapsedmek zararlıdır. Drama çocuğu geliştirmek içindir; dramayı geliştirmek için değil. Yani amaç, çocuğun drama sayesinde gelişmesidir. Yoksa dramanın mükemmel bir şekilde oynanması değil.

ABD'de ise Winifred Ward, 1923'te üniversitede yaratıcı drama eğitimine başlamıştır. Yayımlanan kitapları: " Drama için Öyküler" (1952) ve " Çocuklarla Oyun Hazırlama" dır(1957). Ward da tiyatro ve dramayı birbirinden ayırır

Viola Spolin (1963) " Tiyatro İçin Doğaçlama" adlı kitabında, çocuğun içinden geldiği gibi rol oynamasının, kendini ifade etme yönünden önemini vurgulamıştır. Spolin, yetişkinler gibi çocukların da rol oynayabileceklerine dikkati çekmiştir. O'na göre çocuk ya da yetişkin, rol oynama yolu ile her alanda bedensel, zihinsel ve sezgisel olarak tecrübeler kazanabilir. Ona göre drama, yaşantılar yolu ile kendini, duygularını ifade etmek için bir araçtır.

Dorothy Heathcote ise 1970'lerde eğitimde drama konusunda çalışmalar yapmıştır. Betty Jane Wagner (1976), Heathcote'un yaklaşımını tanıtan bir kitap yazmıştır. Heathcote'un yaklaşımına göre çocuklar gerçek yaşamda yaşadıklarını anlamak için dramadan yararlanabilirler. Drama okul programının her alanında kullanılabilir. Heathcote'un tekniğinde, öğretmenin drama etkinliğinde bir rol üstlenmesi gerekir. Etkinliğin ortasında, öğretmen gerekli görürse etkinliği durdurabilir, açıklama yapar ve öğrencileri tartışmaya yönlendirir. Heathcote'e göre eğitimde drama hem bilişsel hem de duygusal öğrenmeyi amaçlamalıdır.

Bolton (1979), "Eğitimde Dramanın Kuramına Giriş" adlı kitabında, drama konusunda daha bilişsel ve analitik yönler e ağırlık veren bir yaklaşımı savunmuştur. Çocuklara sorular sorarak konuyu açma, ayrıntılara girme ve tartışmaya önem vermiştir. Bolton'a göre çocuğun kendini ve yaşadığı çevreyi anlaması önemlidir. Çünkü içinde yaşanılan çevreye uyum, yaşamsal değer taşır ve eğitimde drama etkinlikleri temel olarak uyumu amaçlamalıdır.

McCaslin (1984), yaratıcı drama olarak tanımladığı yaklaşımını, televizyon ve video oyunları çağının pasif çocuklarının yaşayarak deneyerek daha aktif olabilmeleri, yaşama katılabilmeleri için önermiştir. Aktif katılımcı olabilmesi için çocuğun bedensel, bilişsel, duygusal ve sosyal yeteneklerinin yaratıcı drama oyunları ile geliştirilebileceğini vurgulamıştır.

2. Ünite: GÜNÜMÜZDE EĞİTİCİ DRAMA UYGULAMALARININ ÖNEMİNİ ARTIRAN GELİŞMELER

~İç ve Dış Göçler Ve Sonuçları

~Rekabetin Artması; İnsanların giderek artan oranda birbirlerine vakit ayırmakta güçlük çektikleri, birbirlerini rakip olarak algıladıkları toplumda, bu dünyada başkalarının da var olduğunu hissetme, karşısındakini düşünme, yardım etme gibi becerilerin de gelişmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca rekabetin artmasının, insan belleğinde olabildiğince çok bilgi depolanarak çözümlenebileceği sanılmaktadır.

~Çekirdek Ailelerin Artması

~Çalışan Anneler

~Boşanmaların Artması

~Televizyonun Etkileri

~Risk Altındaki Çocuklar; araştırmacılar son yıllarda, çocuklardaki "güçlükleri yenme yeteneği" (resiliency) üzerinde dikkatlerini yoğunlaştırmışlardır ve çocukları, onlara zarar verebilecek stresli yaşantı ve koşullardan korumanın yollarını araştırmaktadırlar.

Berk'in de (1997) belirttiği gibi yapılan çalışmaların sonuçlarına göre çocukları olumsuz yaşam koşullarından koruyacak üç etmen saptanmıştır: Çocuğun; kendine güven, sosyalleşebilme gibi kişilik karakteristikleri ve destekleyici anne baba ilişkilerinin yanı sıra, aile dışında, öğretmen ve yakın arkadaşlar tarafından sağlanan sosyal destek.

Eğitimde Bütüncü Yaklaşım: Bireyin Bir Bütün Olarak Eğitilmesi

Çocukların yalnızca bilişsel gelişimini değil, kişilik gelişimini, duygusal ve kişiler arası alanlarda işlevsel becerileri kazanmalarını amaçlayan bütüncü bir eğitim yaklaşımının gerekli olduğu konusunda hemen herkes hemfikiridir.

Günümüzde Eğitimde Dramanın Uygulanmasının Önemini Artıran Yeni Gelişmeler

Yaşama aktif olarak katılmak ve her yönden gelişmek için gerekli becerilerin (sosyal, bedensel, zihinsel ve psikolojik) edinilmesi eğitici drama uygulamaları ile mümkün olabilir.

~Şiddetin artması

~Medyanın giderek artan hâkimiyeti;

Çocuk, gençler ve yetişkinlerin üzerinde odaklaşacakları kavram ve konuları, reklamlardan haber programlarına kadar çok çeşitli programlarla belirleyebilen medyanın bu sınırlandırıcı, kalıplayıcı ve yönlendirici etkisine karşı okullarda yapılacak "düzeltme" çalışmalarına gereksinim vardır.

Bencilliğe karşılık diğergamlığın, bireyciliğe karşılık dayanışmanın, duygusal küntlüğüne yerine duygusal duyarlılığın, yıkıcı ve yokedici rekabet yerine iş birliğinin, dış görünüş ve biçimin yerine özün yeni kuşaklarda geliştirilebilmesi drama etkinlikleriyle gerçekleşebilir.

~Rollerde ve değerlerde belirsizlik;

Belirli sosyal rollere ait davranışlar konusundaki belirsizlikler, eskiye oranla kafası daha karışık, ne istediğini, nasıl davranacağını tam ve net olarak bilemeyen, çeşitli yönlerle daha kolayca çekilebilecek çocuk ve gençlerin sağlıklı gelişimine yol açabilecek düzeydedir.

~Çok kültürlü eğitim;

Özellikle 1990'lardan bu yana Avrupa Birliği projesinin hız kazanmasıyla birlikte gerek üye ülkelerde gerekse üye olma yolundaki ülkelerde eğitimde çok kültürlülük adeta yeniden keşfedilme ve yeniden ele alınma sürecine girmiştir. Farklı ülkeleri ortak amaç ve idealler çerçevesinde birleştirmeyi hedefleyen sözkonusu büyük Avrupa ekonomik ve sosyal projesinin, 1960 larda göçmen işçilerin Avrupa'ya gelmeleriyle hız kazanan, 1980 lerin sonlarına doğru ise sosyal güvenlik ve refah sistemlerinin ekonomik nedenlerle gerilemesiyle birlikte tavsayan çok kültürlü eğitim düşüncesini uyardığı görülmüştür.

~Çok boyutlu eğitim yaklaşımı;

Bilindiği gibi çocuğun eğitimi sırasında, eğitimin daha etkili olmasını sağlamak açısından, çok duyuya hitap etmesinin önemi eskiden beri vurgulanan bir nitelikler. Özellikle 1990 ların başından itibaren Gardner'ın (1993) Çoklu Zekâ kuramını geliştirmesi ve bu konudaki görüşlerinin yaygınlaşmasıyla, eğitimdeki çok boyutluluk, zekâ türleri terminolojisi çerçevesinde yeniden vurgulanır hâle gelmiştir.

Örneğin, drama oyunu sırasında çocukların kinestetik ve mekânsal zekâlarının işlevsel olduğu (ya da uyarıldığı), tartışma sırasında sözel ve iletişimsel becerilerinin işlevsel olduğu, duygularla ilgili soruların içsel zekâyı uyardığı açıktır. Bu nedenle eğitimde önemli bir yaklaşım olan çok boyutluluğun gerçekleştirilmesinde eğitici drama en olanağı yöntemlerden biridir.

3. Ünite: HÜMANİST EĞİTİM YAKLAŞIMI AÇISINDAN EĞİTİCİ DRAMA

İnsan eğitiminin temel amacı olan bireyin sahip olduğu potansiyelinin ortaya çıkarılması için insanın yapısının göz önüne alınması gerekmektedir.

*Çocuk (İnsan) Merkezli Öğrenme
Öğrenme ortamında, her şeyden önce bireyin temel alınması, onu korumaya çalışan bir yaklaşıma işaret eder. Öğrenmenin öğrenci merkezli olması yaklaşımının dayandığı bir diğer önemli temel, insanın doğal olarak aktif (etken) bir yapıya sahip olmasıdır.*

Oynanan oyun, üstlenilen rol canlandırılan olay gibi konularda mutlaka sözel-sembolik etkinliklere yer verilmesi gerekir.

Yapılan araştırmalara göre (Stipek ve diğerleri, 1995), didaktik ortamlar, çocuk merkezli ortamlara oranla çocuklarda daha çok stres yaratmakta.

Stipek ve diğerleri (1995), öğrenci merkezli olmayan sınıflardaki çocukların daha çok genel kaygı gösterdiklerini hem grup etkinliklerinde hem de çalışma kitabı ve çalışma sayfası gibi bireysel etkinliklerde ortaya koymuşlardır.

Diğer yandan, öğrenci merkezli sınıflardaki çocukların bilişsel açıdan da daha olumlu özellikler gösterdikleri belirlenmiştir. Örneğin bu çocukların daha yaratıcı ve özgün düşünceli oldukları görülmüştür.

Okul öncesi çocukların çocuk merkezli ortamlarda daha iyi sözel beceriler geliştirdikleri saptanmıştır.

Ayrıca, öğrenci merkezli gruplardaki çocuklar, akademik merkezli gruplardaki çocuklara oranla kendi bilişsel yeteneklerini daha olumlu değerlendirmişlerdir.

Özgürlük

Hümanist eğitim yaklaşımının, insanın doğuştan olumlu bir varlık olduğu görüşünden hareketle, mümkün olduğunca özgür bir ortamda ve onu özgürleştirecek etkileşimlerle eğitilmesi yönündeki görüşü, bu yaklaşımın en dikkate değer niteliklerinden biridir. Özgürlük sağlanan bir çocuğun kazanabileceği, gelişim için en temel ve gerekli nitelik kendine güvendir.

Keşfederek ve Anlamlandırarak Öğrenme
Günümüzde gerek akademik çevrelerde gerekse eğitimi planlayan Milli Eğitim Bakanlığınca giderek daha çok vurgulanan oluşturmacı ya da yapılandırmacı (constructivist) eğitim yaklaşımının önemli terimlerinden olan keşfederek ve anlamlandırarak öğrenme, aslında önceleri hümanist eğitim yaklaşımınca tanımlanmıştır. Kolesnik (1975) hümanist öğrenmenin temelini teşkil eden öğrenci merkezli eğitimin önkoşulunun, bilgiyi çocuğun kendisinin keşfetmesine ve bilginin ona kişisel olarak anlamlı gelmesine dayandığını belirtmiştir.

Kolesnik'e göre (1975) keşfetme ve anlam pratikte birbirinden ayrılamaz ve geleneksel öğretim ve öğrenme biçimlerinden kesin olarak farklıdır. Geleneksel olarak hâlihazırdaki okullardaki eğitim "sunum" yoluyla öğretime ve dinleyerek (receptive) öğrenmeye dayalıdır. Buna göre geleneksel öğrenmede öğrenci, öğretmen tarafından kendisi için özel olarak organize edilen bilgiyle pasif olarak karşılaşır ve sunum yapanın belirlediği dinleme koşullarında söz konusu bilgiyi edinmeye çalışır.

Keşfederek öğrenmede ise öğrenci kendi çabaları yoluyla kendi anlamlarına ulaşır. Bu sırada öğretmenin müdahalesi ve açıklamaları minimum düzeyde tutulmaya çalışılır.

Keşfederek öğrenmenin avantajları arasında; “öğrenmeyi öğrenme”, belirli bir durumda bilgiye nasıl ulaşılabileceğinin becerisini edinme, merakın uyarılması, kendi kendine akıl yürütmenin güçlenmesi sayılabilir.

Kendi kendine keşfetmenin bir sonucu olarak karşılaştığı ve etkileşimde bulunduğu nesne, kişi ve durumları doğrudan kendisi anlamlandırma olanağına da sahiptir. Bu anlamlandırmanın güçlü yanları arasında, doğrudan gözlem, katılarak gözlem, deneme-yanılma, karşılaştırma, bedeninde duyumlama ve duygularının uyarılması sayılabilir.

Okulda Kişiler Arası İlişkiler: Grup Süreçleri
Hümanist yaklaşıma göre sosyalleşmenin aracı olan okul sisteminde gözden kaçırılmaması gereken birçok grup süreci gelişmektedir.

4. Ünite: EĞİTİCİ DRAMADA ÖĞRENME TÜRLERİ / YAŞANTILARI

Eğitici dramayı ve onun çocuk eğitimindeki yararlarını anlamamanın yolu, bir ölçüde çocuk için oyunun anlamını ve işlevini anlamaktan geçer.

Çocuklarla yapılan drama etkinliklerine "dramatik oyunlar" da denilmektedir.

Oyunun İşlevi ve Oyun-Drama İlişkisi

Çocuk oyunu, içsel olarak güdülenen, belirli bir amacı olmayan, yetişkinler tarafından değil, çocuğun koyduğu kurallara bağlı olarak kendiliğinden gelişen ve zevk unsuru taşıyan davranışlardan oluşan bir etkinliktir.

Oyun, çocuğun, ait olma, güç kazanma, özgürlük ve eğlence ile ilgili psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilir. Oyun aynı zamanda, sosyal becerilerin gelişmesini de sağlayabilir, gerilim ve kaygıyı azaltabilir.

Oyun davranışı, bireysel oyun dönemi, paralel oyun dönemi ve sosyal oyun dönemi olarak birbirini izleyen üç dönemden oluşmaktadır. Bireysel ya da tek başına oyun oynama dönemindeki iki yaşından küçük çocuklar, çevrelerindeki diğer çocuklarla ve yetişkinlerle ilgilenmeksizin kendi kendilerine oynarlar.

Çocuk, iki yaş civarında, paralel oyun döneminde. Bu dönemde oyun oynarken yanında başka bir çocuk olmasından hoşlanır hoşlanmaya başlar. Sosyal etkileşime dayalı oyun oynadıkları söylenemez.

Çocuk, üç yaından itibaren, sosyal oyun döneminde, başka bir ya da birden fazla çocukla grup hâlinde oyun davranışı göstermeye başlar.

Drama etkinlikleri işte bu tür grup oyunları ile bazı yönlerden benzerlikler taşır. Örneğin, az çok belirgin kurallara sahip olma, sözlü ve sözsüz iletişime dayalı olma, iş birliği ve rol oynamayı gerektirme gibi.

Ancak, eğitici drama, birçok yönden sosyal oyundan farklıdır da, her şeyden önce amaçlar daha belirgindir ve etkinlik sonunda, yaşanan yaşantılar, ulaşılan amaçlar konusunda değerlendirme yapılır.

Oyun davranışlarının gelişmişlik derecesi ile canlı türünün zekâ düzeyi arasında ilişki olduğu ileri sürülmektedir. Zekâ ise çevreye uyum sağlama, çevreye egemen olma, dolayısıyla yaşamı sürdürebilme ile eşdeğer de sayıldığına göre oyun etkinliklerinin önemi açıktır.

Hareket, yaşamın ilk belirtilerindendir. İnsan, doğmadan çok önce hareket etmeye başlar.

Piaget (1962), çocuğun zihinsel faaliyetinin gelişme aşamaları ile ilişkili olarak oyunu yorumlar. O'na göre zihinsel gelişimin duyusal motor döneminde oynanan oyunlar, düşünceden çok fiziksel hareketleri kapsar. Bir sonraki aşamada ise sembolik düşünme faaliyetinin bir göstergesi olan, sembolik oyun dönemi başlar. Sembolik oyun, bir nesnenin başka bir nesnenin yerine konduğu, o nesneyi temsil ettiği oyun etkinliğidir. Üçüncü aşamada ise oyun, özünde sosyal olan, kuralları olan yarışma gibi faaliyetleri içerir. Sosyo-dramatik oyun da denilen bu tür oyunda, grup kurallara karar verir ve bu kurallar tüm katılanlarca paylaşılır.

Piaget'ye (1962) göre düşünme becerileri içselleştirilmiş hareketin sonucunda gelişir.

Mussen ve diğerleri (1984), gelişim kuramcılarının çocukta üç tür oyun davranışı ayırt ettiklerine dikkati çekmişlerdir. Ses çıkaran bir nesneyi sallama gibi "araştırmacı oyun" (exploratory play), bloklardan kule yapmak gibi "yapılandırıcı oyun" (constructive play) ve çocuğun başka bir kişinin rolünü üstlendiği "rol yapma oyunu ya da öyleymiş gibi davranma oyunu" (pretend play).

Fein (1981) ve Mellou (1996), rol yapma oyununun; fantazi oyun (fantasy play), hayalî oyun (imaginative play), oyun olarak farzetme (make-believe play) olarak da adlandırıldığını belirtmişlerdir.

Fein'e göre rol yapma oyunu, sanki öyleymiş gibi davranma (as if) niteliğine sahiptir. Başka bir deyişle, çocuğun sanki uyur gibi yapmasını, bir şoför gibi rol yaparak oynamasını, bir tencere kapağını başına şapka niyetine takmasını tanımlar. Sembolik oyun da denilen, çocuk 12 aylıkken gözlenen rol yapma oyunu, 2 yaş civarında daha belirgin ve sürekli hâle gelir

Gowen (1995), ise sembolik oyunun 2 yaş civarında görülmeye başladığına ve tüm okul öncesi dönem boyunca önemli bir rol oynadığına dikkati çeker. Fein, 3 yaş civarında görülen ve çocuğun, başka bir çocuğun rol yapmasını, bir nesnenin yerine başka bir nesneyi koymasını anladığı ve uygun biçimde tepki verdiği oyun türünü ise sosyo-dramatik oyun olarak tanımlar. İşte bu tür oyun ile rol oynamaya dayanan drama oyunu arasında yakın bir benzerlik vardır.

Amerikalı filozof ve yazar Tom Morris, Amerika'da ilkokul çocuklarına girişimciliği öğütleyen kitapların piyasaya çıktığına dikkati çekerken, söz konusu kitapların yanı sıra çocuklara stresle başa çıkma ile ilgili kitapların da verilmesi gerektiğini vurgulayarak bu gelişimin taşıdığı risklere değinmektedir.

Slade (1995), oyun ve drama sırasında çocuğun kendini tüm benliğiyle konuya ya da yapmakta olduğu etkinliğe vermesinin (absorption) önemine dikkati çekmiştir. Diğer yandan çocuğun ya da kişinin düşünce ve yaşantılarını içselleştirebilmesi için yani bir anlamda kendine mal edebilmesi için (in-flow), yaratıcı ifade biçimlerinin dışavurulması (out-flow) şarttır. Aksi hâlde içselleştirme olanaksızdır.

Oyun ve drama çocuklara, "gibi yapmayı, olmayı ve kabul etmeyi, yaşamdaki her şeyi denemeyi" sağlar. Böylece drama, dinamik bir süreç hâlinde katılanların tüm dikkatlerini kendinde toplar.

Oyun ve Eğitici Drama Etkinlikleri Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

- **Oyun daha çok kendiliğinden başlar ve eğitim amaçları belirsizdir. Eğitici drama daha planlı olduğundan amaçlar önceden belirlidir.**
- **Oyun ve eğitici drama arasındaki bir benzerlik, oyunda da eğitici dramada da çocuğun dikkat ve enerjisinin etkinlik üzerinde oldukça fazla yoğunlaşmasıdır.**
- **Her iki etkinlik türünde de kurallar vardır (kuralsız çocuk oyunları da olmakla birlikte). Ancak, dramanın kuralları önceden belirlense de tartışılabilirliği hatta değiştirilebilirliği daha fazladır.**
- **Çoğu çocuk oyununda sonuç önemlidir. Buna bağlı olarak kazanmak ve kaybetmek (yanıp oyun dışı kalmak) söz konusudur. Dramada ise sonuç değil süreç önemlidir.**
- **Oyunun sonucunda, değerlendirici, kavramsal bilgilerin altının çizildiği, duyguların tanımlandığı ve ayırt edildiği bir tartışma yer almaz. Oysa drama etkinliği sonunda yapılan grup tartışması, oynanan etkinlik ile ilgili bilgilerin yerleşmesini, kalıcılığını sağlayabilecek kavramlaştırmalar, kategorilendirmeler, benzetmeler, ayırt etmeler için olanak sağlayabilir.**

Eğitici Dramada Öğrenme Türleri/Yaşantıları

Eğitici drama, katılanlara çeşitli öğrenme türlerini bir arada sunan bir tekniktir.

- Yaşantılara dayalı öğrenme
- Hareket yolu ile öğrenme
- Aktif öğrenme
- Etkileşim yolu ile öğrenme
- Sosyal öğrenme
- Tartışarak öğrenme
- Keşfederek öğrenme
- Duygusal öğrenme
- İş birliği kurarak öğrenme
- Kavram öğrenme

Yaşantılara Dayalı Öğrenme: Drama etkinliği, tüm katılımcıların "içinde yaşadıkları" bir süreçtir. . J. Rousseau, 1782 yılında yayımlanan kitabı Emile'de, çocuğun öncelikli olarak kendi yaşantılarından öğrenmesi gerektiğini vurgular. Bu, başka insanlardan öğrenmeye başlamadan önce gerçekleşmelidir. Amerikalı Filozof John Dewey'e göre de çocuk başkalarının düşünce ve görüşlerini ifade etmeden önce, o düşünce ve görüşleri kendisi araştırmalı ve denemelidir. Özellikle davranışçı öğrenme kuramlarının önerdiği bu öğrenme yönteminin etkinliği genelde kabul edildiğine göre çocuğun kendi davranışları yolu ile öğrenmesine olanak tanıyan drama etkinliklerinin önemi açıktır.

Özellikle son yıllarda yapılan yeni araştırmalar, çocuğun çok boyutlu yaşantılar yolu ile öğrenebildiğini göstermiştir. Söz konusu boyutlar, duygusal, kinestetik, uzaysal, sözel, mantıksal, kişisel ve kişiler arası yaşantılardan oluşmaktadır.

Hareket Yolu ile Öğrenme: Piaget'ye göre, çocuğun dış dünya ile ilgili ilk bilgileri, kendi hareketleri aracılığıyla zihinsel olarak oluşturduğu şemalardır.

Çocuklar iki yaşına kadar motor etkinlikleri ve edindikleri duyusal izlenimler aracılığı ile çevrelerini tanırırlar. İki yaşından yedi yaşına kadar olan çocuklar ise bedensel olarak algıladıkları duyular ve dış çevrelerindeki görsel izlenimlerle, simgelere (sözcükler gibi...) egemen olurlar.

Piaget'ye göre zihinsel gelişimde dilin etkisi olmakla birlikte, dil sosyal izolasyon içersinde kazanılamaz. Ancak fiziksel çevreye ilişkin hareketlere bağlı olarak kazanılabilir. Lillard (1973), Piaget'nin, hareketler ve bu hareketlere ilişkin olarak algılanan duyular yolu ile öğrenmenin, yalnızca duyusal motor dönemde (0-2 yaş) değil, insanın tüm yaşamı boyunca önemli olduğunu ileri sürdüğünü bildirmiştir.

Doğrudan doğruya sözel anlatıma dayalı eğitim teknikleri ise ancak 11-12 yaşlarındaki formal işlemler dönemindeki çocuklara uygulanabilir.

McCaslin, dil problemi olan çocukların hareket yolu ile kendilerini ifade etmekten büyük zevk aldıklarına dikkati çekmiştir.

Gardner (1993), çoklu zekâ kuramında, öğrenmenin hem kendi hareketlerimizden hem de başka insanların ve nesnelerin hareketlerinden mimiklerle, dans ederek, rol oynayarak gerçekleştiğini vurgulamıştır. Kinestetik zekâ adını verdiği bu tip zekâ, doğrudan doğruya bedeninin duyumsadığı, harekete ilişkin yaşantılara dayalıdır. Cranston (1991), drama etkinlikleri sayesinde, bilişsel bilgi ile psikomotor öğrenmenin, olumlu bir biçimde birleşebileceğine dikkati çekmiştir.

Cranston'a (1991) göre Gardner'in çoklu zekâ kuramında sözünü ettiği uzaysal zekâ da dramada işlevseldir. Özellikle de aynı unsurların benzer örneklerini kavrama, bir unsuru diğerine dönüştürme ya da bir dönüşümü kavrama, zihinde canlandırma ve parçalara bakıp, parçalar tamamen görünürde olmasa bile bütünü anlamak gibi yeteneklerin drama etkinliğiyle gelişebileceği ileri sürülmüştür.

Montessori zihinsel gelişim de ancak hareketle mümkündür. Harekete bağlıdır. Hareket insanın kişiliğinin bir parçasıdır ve hareketin yerini hiç bir şey alamaz.

Gutrie kas kasılmalarından oluşan hareketler bir uyarıcı kombinasyonu ile birlikte ortaya çıktığında, söz konusu uyarıcılar bir dahaki sefere aynı hareketler tarafından izlenirler.

Aktif Öğrenme: Bu görüşten olan eğitimciler çocuğa doğrudan ve ayrıntılı olarak tanımlanmış öğretim yöntemlerine ağırlık verirler.

Fredriksen, engelli çocukları da aktif öğrenmenin öğrenciyi güdüleyici etkisine değinmiştir.

Çocukların çevrelerine olan merak ve ilgileri aktif öğrenme ile ilgili diğer bir davranıştır. Drama bir anlamda katılımcı pedagojidir.

Etkileşim Yolu İle Öğrenme: Drama etkinliği sırasında çocuk arkadaşları ile ve öğretmeni ile hem sözlü olarak hem de beden yolu ile etkileşim hâlinindedir. Eğitimde insancıl yaklaşıma ağırlık veren eğitimciler tarafından savunulmaktadır. Montessori, Rousseau, Pestalozzi ve Froebel, çocuğun kendini özgür hissettiği ve sevgi gördüğü bir ortamda, sahip olduğu iç potansiyelini gerçekleştirebileceğini savunanmaktadırlar.

Vygotsky'e göre çocuklar yetişkinlerle ve daha olgun akranlarla olan etkileşimleri sırasında, dile dayalı diyalogları içselleştirirler.

Berk, Vygoysky ve Piaget, akranlar arasındaki etkileşimin, çocukların zihinsel gelişimine katkısını özellikle vurguladılar.

Vygotsky çocuğun kendinden daha olgun akranlarla diyaloguna, etkileşimine önem verirken Piaget, özellikle akranların kendi aralarındaki etkileşimlerine önem vermiştir.

Lindvaag ve Moen (1980), “diyalog pedagojisi” adını verdikleri, dramadaki etkileşimle öğrenme sırasında, karşılıklı diyalog tarzındaki iletişimle hem konuların daha derinlemesine öğrenilebileceğini hem de öğrenme ortamındaki kişilerin birbirlerine bakış açılarının daha açık hâle gelebileceğini vurgulamışlardır.

Not: Sosyal etkileşim yolu ile öğrenmenin, bir sonraki başlık altında incelenen sosyal öğrenmeden farkı, etkileşimle öğrenmenin, her iki tarafın aktif katılımı ile gerçekleşebilmesidir. Sosyal öğrenmede, modelin davranışlarını gözlemek yeterliyken etkileşimle öğrenmede, öğrenme ortamındaki bireylerin etkileşimde bulunmaları, diyalog hâlinde olmaları gerekir.

Sosyal Öğrenme: Öğrenmenin sosyal yönüne ilk olarak eğilenler arasında, Gabriel Tarde'i Dewey'i ve Moreno'yu saymak mümkündür. Tarde (1903) insan davranışlarının temelinde "taklit etmenin" bulunduğunu öne sürmüştür. Tarde'nin görüşüne göre insanların birbirlerini taklit etmeleri yönünde doğuştan bir eğilimleri vardır. Moreno (1934; 1960), bir organizasyondaki kişiler arası ilişkileri, sosyometri ve rol oynama konularını inceleyerek eğitime katkıda bulunurken, Dewey (1930) yüzyüze etkileşime dayanan küçük gruplarda, grup dinamiklerinin gelişimi ile ilgilenerek, öğrenmenin sosyal yönüne dikkati çekmiştir.

Piaget (1963) özellikle okul öncesi dönemdeki çocuğun zihinsel yapısının gelişmesinde, çocuğun grup yaşantılarının önemi büyüktür.

Drama etkinliği küçük çocuklardan oluşan bir gruba yapılırken de makro sosyal yapı, yani içinde yaşanılan toplumun kültürü, sosyal değerleri, drama yapılan mikro sosyal yapıyı (grubu), rol oynarken, pantomim yaparken, öykü canlandırırken etkilemeye, biçimlendirmeye devam eder.

Tartışarak Öğrenme: Dowling ve Dauncey'e göre (1989) çocuklar için sınıf ortamında tartışma bir öğrenme biçimidir. Eğitici drama etkinliği sonunda, soru-cevap yöntemi ile yapılan tartışmaların, çocuğa, yaşadıklarını etiketleme, kavramlaştırma yönünden yararlı olduğu kabul edilmektedir. Slade'e göre etkili öğrenmelerin gerçekleşebilmesi için çocukların hareket etmelerinin yanı sıra deneyimlerini, yaşantılarını, gördüklerini sözel olarak da ifade etmeleri gerekir.

Keşfederek Öğrenme: Cranston'a (1991) göre beynimizin işleyişi ile ilgili olarak yapılan araştırmalar, harekete, stresin azaltılmasına, soru sormanın teşvik edilmesine, problem çözmeye, hayalî oyun ve rol oynamaya dayanan tekniklerin önemini vurgulamaktadır.

Yaratıcılığını kullanarak keşif yolu ile öğrenmenin yararlarından bir diğeri de çocuğun karşılaştığı problemleri çözebilme yeteneğinin geliştirilmesidir.

Keşfederek öğrenmenin anlamlı öğrenme ile ilişkisine değinen **Schunk (1991)**, anlamlı öğrenmenin, çocuğun çevresini araştırıp bazı bilgilere kendisinin ulaşması demek olduğunu ileri sürmüştür. Keşfederek öğrenme, öğretmenin düzenlediği etkinliklerde, öğrencilerin inceleme, kullanma ve araştırmaya dayalı tümevarım yolu ile elde ettikleri bilgilerle gerçekleşebilir.

Duygusal Öğrenme: Bolton'a göre her drama etkinliğinde etkileşimsel bir yapı olduğu gibi psikolojik bir yapı da vardı. Bloom, öğrenmenin duygularla mutlaka ilişkili olduğunu ileri sürerek, insanda öğrenmeyi yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duygusal bir temele yerleştirmiştir. Çünkü Bloom, öğrenmenin, duygulardan arınmış bir ortamda meydana gelmediğinin, öğrenme ortamında, öğrenci duygularının (olumlu ve olumsuz duyguların, kabul edilme ve edilmeme derecesinin) belirleyici olduğunun farkına varmıştır.

Cranston, 1970'li yılların ortaları ve 1980'li yıllarda, "süper öğrenme" denilen öğrenme türünün, zihinsel ve duygusal öğrenmenin etkileşimi ile tamamlandığına dikkati çekmiştir.

Lazanov, bilişsel olarak üstü kapalı olan bilinçaltı kapasitelerin, rahat bir ortamda, uygun ses tonu ve yaşantılar yolu ile öğrenciyi güdülendiren oyunsu teknikler (drama) yolu ile açığa çıkabileceğini ileri sürmüştür.

Duygularla öğrenme arasındaki ilişkiye, hatırlama yönünden yaklaşan Cüceloğlu, duyguların, hatırlama üzerindeki çeşitli etkileri arasında,

"Ara-bul-geriye getir" terimiyle tanımlanan, zihinsel süreçte ipucu sağlamalarına dikkati çekmiştir. Ayrıca, duygu yüklü, heyecanlı olayların tekrarlanma özelliğinden dolayı, hatırlanmalarının daha kolay olduğunu vurgulamıştır.

bilgilerin belleğe depolanmasında, kişinin duygusal durumunun rolü vardır.

Gray tarafından yapılan çalışmaya göre ise engellenme, kaygı durumlarında, organizmaların çevreye daha çok dikkat ettikleri ve pasifleştikleri belirlenmiştir.

Kavram Öğrenme: Drama etkinliği bitiminde yapılan tartışmanın da çocukların, etkinlik sırasında yaşadıklarını, etiketleyerek, kodlayarak kategorilendirerek, ayırt ederek, adlandırarak ve tanımlayarak bilişsel düzeyde kavramlaştırmalarına yardımcı olabilir. **Siks'in** de belirttiği gibi bir kavramı öğrenmek için o kavramı algılamak, aktif olarak yaşamak yeterli olmaz. O kavramı sözel olarak da tartışmak gerekir.

Kavram öğrenme için hem ayırt etme hem de genelleme yapılmasına ihtiyaç vardır. Kavram öğrenme sürecinde, kavramın isimlendirilmesi, tanımlanması, söz konusu kavramla ilgili ve ilgisiz olan niteliklerin tanımlanması ve o kavrama ait olan ve olmayan örneklerin belirlenmesi, ayırt etme ve genelleme yolu ile olur.

Çilenti'nin de, belirttiği gibi öğrencilere, doğrudan doğruya kendileri tarafından yaşanan ve tüm duyu organlarına dayanarak elde ettikleri yaşantıları kazandıran araç ve yöntemler arasında, dramatik etkinlikler de vardır.

5. Ünite: EĞİTİCİ DRAMANIN SAĞLAYABİLECEĞİ YARARLAR

~Çocukta Yaratıcılığı ve Hayal Gücünü Geliştirmesi
Edwards ve Springate de, drama etkinliklerinin çocukta yaratıcılığı ortaya çıkarmak konusunda geniş olanaklar sunduğunu belirtmişlerdir.

Piaget'ye göre yaratıcılık, ortamda varolmayan nesneleri zihinde canlandırmayla gelişebilir.

~Zihinsel Kapasiteyi Geliştirmesi

~Kendilik Kavramının Gelişmesine Katkı

Çocuğun sosyal olarak uyumlu, güvenli bir birey olarak topluma katılabilmesi için olumlu bir kendilik kavramına ihtiyacının olduğu kabul edilmektedir.

Kendilik kavramı, insanın diğer insanlarla ilişkilerini belirleyen önemli bir psikolojik yapı olarak kabul edilmektedir ve yaşamın ikinci yılında kendiliğin farkına varılmasının başladığına dikkat çekilmektedir.

Erikson da, drama oyununun çocuğun kişilik gelişimindeki rolünü vurgulamıştır. Erikson'a göre drama oyunu, çocuğun engellenmelerini, hissettiği acıları ve eksikliklerini dışa vurmasını sağlayarak kişilik gelişiminde olumlu etkiler yaratabilir.

~Bağımsız Düşünme ve Karar Verme

~Duyguların Farkına Varılması ve İfade Edilmesi

Bir yaşındaki çocuklar, çevrelerindeki insanların, sevinç, kızgınlık ve diğer duygularına göre farklı biçimlerde davranış gösterebilmektedirler. Üç yaşındakiler ise mutlu ve mutsuz olan yüzleri adlandırabilmektedirler. Dört-beş yaşlarında ise mutluluk, korku, kızgınlık ve üzüntü ifade eden yüzleri ayırt edebilmektedirler.

~İletişim Becerilerine Olumlu Katkı

İletişim kurmak için sırasını bekleme davranışından (turn taking), dinleme davranışına kadar, karşılıklılık ilkesinden (reciprocity), açık iletişime kadar birçok iletişim unsurunu, yaşayarak deneyerek içselleştirmek mümkün olur.

Zajonc ve Markus (1975) bu durumu, farklı kişilerle ve farklı durumlarda daha zengin, daha çeşitli iletişim tarzları ile etkileşimde bulunma zorunluluğu ile açıklamışlardır.

Konuşulan dilin gelişimi sırasında dil kullanımı ile hareketin ayrı ayrı değil, birlikte olması gerektiğini ileri sürenlerden biri Bruner'dir. Bu görüşe göre hareket dil olmadan anlamsız olduğu gibi hareket olmadan da dil anlamsızdır. Hareket ve dil birlikte ifade gücü kazanırlar. Drama, çocuğa dil ile "oynama" olanağını sunarak onun dil gelişimine katkıda bulunabilir.

Çocuğun dili öğrenme güdüsünün azalmaması için öğretmenin çocuğun aksanını ısrarla düzeltmeye çalışmaması gerekir.

~Sosyal Farkındalığın Artması ve Problem Çözme Yeteneğinin Gelişmesi

~Demokrasi Eğitime Destek

Dewey'in önemli görüşlerinden birine göre eğer çocuklar demokratik bir biçimde yaşamayı öğreneceklerse, demokrasinin kendisini, canlı bir süreç olarak eğitim aldıkları okulda, sınıf içinde yaşamalıdır.

**~Öğretmenle Çocuklar Arasında Olumlu İlişkilere Katkı
Slade, öğrenme için tek garantili temel, öğretmen ve öğrenci arasında amaçlı olarak geliştirilecek olan güven, sempati ve sevgiden oluşabileceğine dikkati çekmiştir.**

~Grup İçi Süreçlere Olumlu Katkılar (Arkadaşlık)

Charlesworth ve Hartup (1967) tarafından yapılan bir çalışmada, okul öncesi çocuklarının birbirleriyle olumlu olarak sosyal etkileşimde bulundukları etkinlikler incelenmiştir. Araştırmacılar, dört okul öncesi sınıfını gözleyerek, dört ayrı olumlu sosyal tepki kategorisi belirlemişlerdir: "Olumlu dikkat ve onay gösterme", "sevgi gösterme ve kişisel kabul etme", "pasif olarak kabul etme ve diğerinin yaptığını taklit etme", "sürekli olarak oyuncak, yiyecek gibi nesneler paylaşma". Araştırmanın bulgularına göre söz konusu olumlu sosyal davranış kategorilerinin % 65'i, dramatik oyun etkinlikleri sırasında gözlenmiştir.

Diğer yandan, boz-yap oyunları, elle oynanan masa oyunları, sanat etkinlikleri, öykü dinleme gibi etkinlikler sırasında, olumlu sosyal tepki davranışları daha az olarak gözlenmiştir.

Okul öncesi çocuklarının, arkadaşları tarafından sosyal olarak kabul edilip edilmediklerinin farkında oldukları ve bu farkındalığın kendilik algıları üzerinde etkili olduğu, yapılan bir çalışmada saptanmıştır. Çalışmaya göre bir okula uzun süreden beri ve kısa süreden beri devam etmekte olan 6 yaşındaki okul öncesi çocukları arasında, arkadaşlar tarafından kabul edilme algıları yönünden anlamlı bir fark saptanmıştır.

~Genel Öğrenci Performansına Olumlu Etki

bulunarak çalışan ikiden fazla çocuğun, bir çocuğun tek başına yapabileceği düzeyden daha yüksek bir düzeyde performans sağlayabilecekleri ileri sürülmüştür.

~Özel Niteliklere Sahip Çocukların (Zihinsel Engelli, Bedensel Engelli, Duygusal Bozukluğu Olan Çocuklar) Eğitilmesinde Drama Conroy, okul öncesi dönemdeki engelli çocuklara, özellikle sosyal davranışların kazandırılmasında, gelişimsel olarak uygun etkinliklerin yararlı olduğunu bildirmiştir.

Okul Öncesi Eğitimde Dramanın Özel Amaçları

Okul öncesi eğitimde dramanın amaçları, özellikle Lindvaag ve Moen'in, yaklaşımları temelinde aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- 1. Çocuk bir birey olarak kendisi ile ilgili bir algı geliştirir ve sürdürür: Kendilik algısı kazanır.**
- 2. Çocuk, diğerleri ile ilişkilerinde iletişim becerilerini geliştirir. Yetenek ve olanaklarını, ses, sözcük ve hareketlerle ifade edebilmeyi öğrenir.**
- 3. Çocukta kavram öğrenme gelişir. Temel kavramlardan başlayarak birçok kavram, eğitici drama yolu ile bedeninde hissederek, yaşantısal olarak çalışılabilir.**

6. Ünite: DRAMA UYGULAMALARI SIRASINDA GÖZ ÖNÜNE ALINMASI GEREKEN KOŞULLAR

Lindvaag ve Moen'in, Janzon ve Sjöberg'in, Slade'in de belirttikleri gibi çocuklarla drama etkinlikleri yapılırken göz önüne alınması gereken önemli bazı koşullar vardır.

Drama İçin Uygun Çevre

Montessori'nin de (1963) belirttiği gibi katı, sonuçlanmış bir çevre yerine, gelişen, büyüyen bir çevre, başka bir deyişle "yaşayan" çevre eğiticidir.

Böyle bir çevre, eğitici drama ile yaratılabilir. Montessori'ye göre çocuk ve yetişkin için çevre, farklı anlamlar taşır. Çocuk çevreyi kendini geliştirmek için kullanır. Yetişkinlerse çevreyi geliştirmek için kullanırlar. Çocuk çevrede "süreç" için çaba gösterir. Yetişkin ise bir "sonuca" ulaşmak için çaba harcar ve çocuğun da daha iyi sonuç elde etmesi için çevreyi düzenlemeye çalışır. 1.

Drama İçin Uygun Yaş

Fein'e göre, çocuklarla drama türü etkinliklere 3.5 yaş civarında başlanabilir. Çünkü çocuklar, bu yaştan itibaren birbirleriyle iş birliği kurmaya, rol oynama yolu ile duygularını bilinçli olarak ifade etmeye, arkadaş edinmek için uygun davranışlar göstermeye başlarlar.

Creasar, çocuklarda drama benzeri oyunların gelişimsel olarak 2 yaşından itibaren görülebildiğini, 4-6 yaşları arasında ise en yüksek düzeye eriştiğini ileri sürmüştür. Harris ve Kavanaugh, 1,5 ve 3 yaşları arasındaki çocukların, yetişkinler tarafından kendilerine sunulan, başka nesneleri temsil eden nesneleri anladıklarını saptamışlardır. Ayrıca, bu yaştaki çocukların, başka nesneleri temsil eden nesnelere, davranışlarını uydurduklarını, hayalî hareketlerin (örneğin otomobil sürer gibi hareketler yapmanın) nedensel sonuçlarını anladıklarını, hayalî hareketlere uygun davranış gösterdiklerini ve hayali hareketleri sözel olarak tanımladıklarını da belirlediler. Gowen de, çocukta sembolik oyunun 2 yaşında başladığını ve tüm okul öncesi dönem boyunca, çocuğun gelişiminde rol oynadığını, konuyla ilgili olarak yapılmış çok sayıda araştırmayı gözden geçirerek yazdığı makalesinde vurguladı. Fein'in görüşünü destekleyen, sözü edilen tüm çalışmalar göz önüne alınırsa 3,5 yaştan yukarı çocukların drama etkinliklerine katılabilecekleri sonucuna varılabilir.

Piaget'nin bakış açısına göre çocuklar tüm kültürlerde zihinsel gelişim dönemlerinden aşağı yukarı aynı sırada geçerler.

Richmond da, Piaget'nin dönemlerinin kesin sınırlarla ayrılmadığını, dönemler arasında esnek geçişler olduğunu belirterek, dönemlerin farklı yaştaki çocukların eğitilmesinde katı biçimde uygulanamayacağına işaret etmiştir. Piaget'nin görüşlerini, yapılan kültürler arası araştırmalara dayanarak yorumlayan Ginsburg ve Oppenheimer, gelişim dönemlerinin sırasının evrensel olduğunu, ancak çocukların farklı gelişim dönemlerine ulaşmalarının hem aynı kültürde hem de farklı kültürlerde farklı yaşlarda görülebildiğini belirtmişlerdir.

Çocuğun gelişiminde, yaş tarafından belirlenen dönemlerin varlığını ve çocuğa sunulacak eğitim etkinliğinin/malzemesinin uygun zamanını belirlemenin önemini öne sürenlerden Montessori de, "uygun anı" belirlerken, öğretmenin esnek olması gerektiğini ve çocuğu gözleyerek, etkinliği deneyerek, etkili eğitim verebileceğini vurgulamıştır. Buna göre çocuğun "kronolojik yaşı" değil, herhangi bir etkinliğe "dikkatini uzun süre yoğunlaştırması", yani ilgi göstermesi ve "gerekli hareket tekrarlarını kendiliğinden yapmaya istekli olması" önemlidir. Çünkü çocuğun dikkatini çeken ve onu harekete geçiren etkinlik ya da eğitim malzemesi, çocuk için "anlamalı" olan etkinlik ya da malzemedir ve sunulması yararlıdır.

Vygotsky'ye (1978) göre çocuklar, gelişim düzeylerine uygun olan bir nesneyi, işlemi taklit edebilirler. Vygotsky, çocuğun daha iyi öğrenmesi için "içinde bulunduğu gelişim düzeyinin" değil, "içinde bulunduğu gelişim düzeyinin de ilerisindeki düzeyin" (zone of proximal development/yakınsak gelişim alanı) dikkate alınması gereğine de işaret etmiştir. Bu görüşe göre etkili öğrenme, çocuğun rahatlıkla yapabileceği, zaten öğrenmiş olduğu değil, onu makul bir oranda zorlayacak eğitim etkinliklerine yönlendirilmesiyle sağlanabilir. Vygotsky, okul öncesi dönemindeki çocuğun bir sonraki gelişim düzeyine uygun etkinlik olarak rol yapma oyununu önermiştir.

6 yaşından küçük çocukların bazı çalışmalara göreli olarak daha az ilgi gösterdikleri, yoğunlaşmadıkları görülmüştür. Böylesi etkinlikler, etkinliğin "Not" alt başlıklı bölümünde belirtilmiştir.

Öğretmen Katılımı

Sonuca Değil Sürece Yönelik Yaklaşım

Altı yaşına kadar olan çocukları, statik rolleri ezberlemeye yöneltmek, onları, gereksiz ve yararsız kalıplara hapsedmeye çalışmak demektir.

Drama Sırasında Hatalı Davranışlar

Dramada kazanmak ya da kaybetmek yoktur. Kazanan ya da kaybeden taraf bulunmaz. Bu nedenle drama sırasında başarılı olanlar "Aferin, ne güzel oynadın!" diye ödüllendirilmez, başarısız gibi görünenler eleştirilmez. Edwards ve Springate (1993), çocukların yaptıkları hataları düzeltmeye çalışan yetişkinlerin, hatalarını fark edip düzeltme olanağını onların elinden aldıklarını ileri sürdüler.

Dramaya Ayrılan Süre

Carroll, "Zaman Kuramı"nda, okuldaki öğrenme süreci sırasında, öğrencinin bir konuya dikkatini verdiği sürenin önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır. Önemli olan çok yoğun bilginin, hızlı olarak art arda verilmesi değil, etkili olarak öğrenmeleri için öğrencilere yeterli sürenin verilmesidir.

Drama Grubunda Klikleşme

Drama çalışması sırasında, bazı çocuklar hep en iyi arkadaşlarının yanında durmak veya oturmak isterler. Böylece klikleşme olabilir.

Dramaya Başlama Aşaması

Çocuklara drama etkinlikleri uygulanırken, özellikle doğaçlama tekniği, çocuklar diğer drama tekniklerine bir süre alıştıktan sonra sunulmalıdır.

Drama Etkinliğine Davet

Drama etkinliğine katılım, çocuğun isteğine bağlı olmalıdır.

Çocuğun Dramaya Katılımı

"Katılım" kavramı, çocuğun araştırma dürtüsü, yoğunlaşma düzeyi ve güdülenmesi ile doğrudan doğruya ilişkili olarak görülmektedir. Leavers, bir çocuğun katılım düzeyinin, herhangi bir öğrenme yaşantısının kalitesini ve etkisini belirlemede anahtar bir kavram olduğunu ileri sürmüştür.

Katılım, etkinliğin belirli bir amacı olması, etkinliğin amaçla yakından ilgili olması ve çocuğun o amaca ilgi duyması ile de bağlantılıdır. Leavers'ın görüşüne göre öğrenciler, "derin düzeyde" öğrenirlerken, belirli özellikler göstermektedirler. Bu özellikler ya da sinyaller, öğrencilerin katılım düzeyleri ile ilgili olarak bilgi sağlar. Söz konusu özellikler, Leavers (1994) tarafından şöyle sıralanmıştır:

• Konsantrasyon	• Kesinlik
• Enerji	• Reaksiyon süresi
• Yaratıcılık	• Dil
• Yüz ifadesi ve beden duruş tarzı	• Doyuma ulaşma

Kromberg, drama etkinliklerinin, çocuk ve gençlerin katılımını sağlayabildiğini, çocukların kendilerini tüm benlikleri ile etkinliğe verebildiklerini vurgulamıştır. 6.

Çocuğun Dramaya Katkısı

Drama etkinliği sırasında, çocuğun etkinlik sürecine kendisinden bir şeyler katmasına, değişiklik yapmasına izin verilebilir.

Dramada Duygular

Golomb ve Galosso, okul öncesi dönemi çocuklarının, çok yoğun duygular uyandıran hayali ve gerçek karakterleri ayırt edebildiklerini saptadılar. Özellikle “burada ve şimdi” ilkesini uygulayarak o anda eğitim ortamı içindeki olay ve gelişmelere ilişkin olarak öğretmenin kendi duygularını sözel olarak ifade etmesi, çocuklara hem örnek olur hem de çocukları kendi duygularını ifade etmeleri konusunda destekler.

Çocukların Etkinlik Seçimi

drama öğretmeni, otoriter değil, demokratik bir lider olmak durumundadır. Öğrencilerine yalnızca söz hakkı vermekle kalmaz, etkinliklerin belirlenmesinde, onların özgür seçimlerini kabul eder.

Dramada Günlük Yaşam

Dramada Araç-Gereç

Öğretmenin Aktif Ve Pasif Olma Zamanları

Öğretmen, drama çalışmalarının başlarında daha aktiftir, ancak daha sonra giderek yavaş yavaş kendini geri çeker.

Öğretmen, çalışma konusunu önerir, neyin canlandırılacağını söyleyerek yönlendirir, ama "nasıl" yapılacağını tarif etmekten, göstermekten mümkün olduğunca kaçınır.

Öğretmenin Müdahâle Ettiği Durumlar

Dramada öğretmen çok fazla müdahâle etmemelidir, ancak gerektiğinde, bazı durumlarda müdahâle edilmesi de uygun olabilir. Bu durumlar şöyle özetlenebilir:

- Grubu toplama ve drama etkinliğine başlanacağını bildirme
 - Dramayı başlatma
- Sahneyi (Tiyatro sahnesi olarak değil, olayın geçtiği yer anlamında, olay, durum, roller anlamında) tanıtmaya, rolleri dağıtmaya, gerekiyorsa uygun malzemeyi önceden seçip yerleştirme
- Çocukların dağılmaya ya da pasifleşmeye başladıklarını hissettiğinde toparlayıcı ve harekete geçirici sözel yönergeler verme
 - Drama etkinliğini sona erdirmeye
- Etkinlik sırasında, çocuklara buldurma yöntemini kullanmak için etkinliğin oyun tarzındaki sürecini bir an için durdurup tüm gruba ya da belirli çocuklara kısa sorular sorma. Örneğin, "Kaplumbağa evini nerede bulsun?" gibi... Özellikle, Dorothy Heathcote (Wagner, 1976) ve Slade (1995) tarafından önerilen, etkinlik ortasındaki bu tür müdahalelerin, etkinlik bitimindeki tartışma kadar uzun olmaması gerekir.
 - Drama etkinliğinden çıkarılacak (varsa) dersleri, yargıları özetleme
 - Etkinlik sonrası resim ve benzeri çalışmalar yapılacaksa, çocukları yönlendirme
- Çocuklara, yaptıkları resim ve benzeri çalışmalarla ilgili sorular sorma 8.

Zihinde Canlandırma

Piaget' ye göre, zihinde canlandırma, bilişsel gelişimin bir yönüdür ve zihindeki görüntü, ortamda var olmayan bir nesnenin içselleştirilmiş bir taklidi olduğu gibi ilgili nesne de daha önceden bilinen bir nesnedir. Zihinde yaratılan görüntü, dış nesne ve olayların içselleştirilmesini sağlar. Glass ve diğerlerine göre, zihinde görüntü yaratmak için verilen yönergeler, hatırlama miktarını artırarak öğrenmeye katkıda bulunur.

Bevan ve Steger (1971), çocuklara ve yetişkinlere, gerçek nesneleri, nesnelerin resimlerini ve nesnelerin isimlerini sunduklarında; en çok gerçek nesnelerin, daha sonra nesnelerin resimlerinin hatırlandığını, en son olarak da nesnelerin isimlerinin hatırlandığını belirlediler.

Eğitici drama sırasında, öğretmen, bir etkinlik sona erdiğinde, çocukların yere uzanmalarını, bir süre (3-4 dakika) gözlerini kapayarak biraz önce ne yaptıklarını, ne yaşadıklarını, ne hissettiklerini, zihinlerinde canlandırmalarına olanak sağlayabilir.

Gruplar Arası Farklılıklar

grupların yaş ortalamaları aynı olsa da gruptan gruba farklılıklar görülebilir.

Dramada Sessizlik

Drama çalışması sırasında, çocukların bazen gürültü çıkarmalarına (konuşarak bağırarak zıplayarak gülererek) izin verilmesi doğal olduğu gibi sessizlik de çok ilginç ve yararlı bir yaşantı olabilir.

Dramanın Yapısı

Her drama etkinliğinin, belirli bir yapısı ve düzeni vardır. Doğaçlama türü dramada dahi başlangıçta lider tarafından belirtilen, etkinliğin bir başlama noktası, geçtiği bir yer ve oynanacak belirli roller bulunur.

Dramada Risk Faktörü

Çocuklarla yapılan dramada, risk faktörü iyi ayarlanmalıdır. Herhangi bir rolü oynarken başarısız olma riski ve gerginlik çocuklara yaşatılmamalıdır. Dramada heyecan ve zevk alma olmalı, ama başarısızlık kaygısına yol açılmamalıdır.

Öğretmenin İletişim Tarzı

Drama uygulaması sırasında öğretmenin sözel iletişim tarzına özen göstermesi gerekir. Önemli olan öğretmenin ses tonuyla atmosferi yaşatabilmesidir.

Dramada Çocukların Kullandığı Dil

Drama etkinliği sırasında çocukların kullandıkları dil ile ilgili düzeltmeler yapılmamalıdır.

Dramada Sorumluluk

Tüm drama çalışmaları sırasında çocuğun şu sorumlulukları kazanmasına çalışılır:

- a) Kendi sorumluluğunu alması.
- b) Grubun sorumluluğunu alması.
- c) Çevresinde olup biten olaylara karşı belirli bir sorumluluk hissetmesi.

Drama ile Diğer Etkinliklerin Birlikte Kullanılması

Dramada Önceki Yaşantılar

Öğrencilerin daha önce yaşamış oldukları olaylarla bağlantısı kurulduğunda, sınıf içi eğitimin daha etkili olabileceği, özellikle “katılımcı pedagojiyi” (Involverings-pedagogik) önerenler tarafından kabul edilmektedir.

Grup Tartışması ve Farklı Düzeyleri

Dramada üç temel yapıdan söz edilebilir: Yönerge, yaşantı ve bilgi. Yaşantı, öğretmenin verdiği yönerge ile başlayan; oynanan oyun, oynanan rol, yapılan hareket ve müzik dinleme ile tanımlanır. Bilgi ise o yaşantıdan soru-cevap yöntemi ile çıkarsanan, hatırlanan, etiketlenen, kategorilenen sözel mesajlardır.

Siks'e göre çocuğun bir kavramı öğrenmesi, o kavramı algılaması ile başlar. Dramanın temel yapısı hareket olduğu için çocuğun o kavramla ilgili aktif olarak yaşantılar yaşamaması ile devam eder ve söz konusu kavramı sözel olarak tartışma yoluyla tanımlaması ile sonuca ulaşır, yani kavram öğrenilmiş olur. Piaget'nin kuramını öğrenme ve eğitim yönünden yorumlayan Richmond'a göre Piaget'nin ilkeleri açısından bakıldığında, herhangi bir eğitim durumunda, önce etkinlik (yani fiziksel ortamda yapılan hareketler) gelmeli, sonra da o hareketlerle ilgili tartışma yapılmalıdır.

7.Ünite: EĞİTİCİ DRAMANIN UYGULANMA AŞAMALARI

Eğitici drama yönteminin etkili olarak uygulanabilmesi ve değerlendirilmesi için gerekli olan ardışık aşamaların neler olduğu ve nelere dikkat edilmesi gerektiği aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

- 1. Eğitici dramayı başlatma**
- 2. Drama oyunu**
- 3. Tartışma düzeyleri-Sorular**
- 4. Destekleyici/Tamamlayıcı etkinlikler**

Eğitici drama etkinliğine başlarken çoğu kez bir etkinliğin sona erdirilmesi ve yeni bir etkinlik olarak dramaya başlanması söz konusudur. Bu durumda, bir önceki etkinliğin tam olarak sona erdirilmiş olması gerekir. En son hâliyle çocukların önünde, önceki etkinlikle ilgili herhangi bir araç gereç kalmadığında ve çocukların dikkati öğretmende toplanmışken, "drama oyunu" oynanacağı kendilerine söylenir. Yapılacak olan yeni etkinliğin adının her seferinde, "drama oyunu" olarak belirtilmesi, çocukların kendilerini etkinliğe hazırlamaları bakımından bir işaret (ayırt edici uyarıcı) yerine geçebilir ve bu anlamda oldukça yararlıdır. Daha sonra öğretmen, çocuklara oynanacak olan oyunu, süreci, rolleri ayrıntılı olarak tanıtır ve rol dağıtımını yapar.

Bu aşamada beş ana unsurun ağırlık sıralaması: Dil ve iletişim, duyu, düşünce, hareket ve duygudur. Kuşkusuz bu aşamada, öğretmenin, çocuklara drama oyunu oynanacağını bildirmesi ve drama oyununu tanımlaması ön plânda olduğundan, en çok ağırlığa sahip olan ve ön plânda olan unsur dil ve iletişimdir.

Öğretmen eğitici dramayı başlatırken şu noktalara dikkat etmelidir:

- 1- Öğretmen elindeki eğitim planı ve programını göz önüne alarak kazanım ve gösterge davranışları belirlemelidir.**
- 2-Kazanım ve göstergeleri belirledikten sonra. Söz konusu kazanım ve göstergeleri temel alarak uygun drama oyununu seçmelidir.**
- 3-Uygulanmak üzere seçilen drama oyununun gerektirdiği malzemeleri temin edip sınıfa önceden getirmelidir.**
- 4-Drama oyunu bitimindeki tartışma düzeylerine ilişkin soruları önceden hazırlamalıdır.**
- 5-Tartışma aşamasından sonra uygulanacak tamamlayıcı/ destekleyici etkinlikler için uygun öğretim tekniklerini seçerek gerekli malzemeleri hazırlamalıdır.**
- 6-Drama etkinliğinin (drama oyunu, tartışma, tamamlayıcı çalışmalar) yapılacağı mekânın hazırlanması**
- 7-Öğretmen önceki etkinlikten dramaya geçiş yapmak için gerekli hazırlıkları yerine getirmelidir: Bunlar;**
 - a. Bir önceki etkinliğin tamamlanması**
 - b. Yönergelerin hazırlanması**
 - c. Yönergelerin dramaya katılan çocuklara iletilmesi yani sözel olarak açıklanması**
 - d. Drama oyunu ile ilgili kuralların bilgisinin çocuklara verilmesi.**

Dramanın oyun kısmında, en ağırlıklı unsur; drama oyununun temeli, "hareketlere dayalı rol oynama", "gibi yapma" olduğundan, hareket unsurudur.

Öğretmenin drama oyunu aşamasında yapması gerekenler şunlardır:

- 1-Eğer gerekiyorsa drama oyununa nasıl başlanacağı çocuklara açıklanır. Bazı drama oyunları diğerlerine göre daha fazla ayrıntılı açıklama gerektirebilir.**
- 2-Drama oyunu etkili bir biçimde uygulanabilmesi için çocuklar açısından ön bilgi, yani hazır oluş gerektiriyorsa, ön bilgi sağlanmalıdır. Örneğin oyunda hayvan seslerinin taklit edilmesi gerekiyorsa çocukların oyun başlamadan önce söz konusu sesleri çıkarabilmeleri sağlanmalıdır.**
- 3-Öğretmen drama oyununda canlandırılacak rolleri çocuklara tanıtip dağıtmalıdır.**
- 4- Rollerin içeriği ve nasıl canlandırılacağı oyunun gerektirdiği kadar tanımlanır. Tüm ayrıntılar çocuklara verilmez ve böylece kendilerinden bir şeyler katmalarına olanak sağlanır.**
- 5-Öğretmen varsa kendi rolünü de belirler ve tanımlar.**
- 6-Öğretmen oyunu hangi yöntemle yöneteceğini önceden belirlemelidir (Katılımcı liderlik ya da kenardan yönlendirme, anlatıcı olma).**
- 7-Dramaya katılacak çocukların sayısı yirmi kişiyi aşıyorsa grubun ikiye bölünerek, oyun iki kez oynanabilir.**

Tartışma aşamasında, beş ana unsurun ağırlık sıralaması:
Dil ve iletişim, düşünce, duygu duyu ve harekettir. Bu
aşamada en ağırlıklı unsur dil ve iletişimdir.

Tartışma aşamasında öğretmenin işlevleri:

- 1-Drama oyunu aşamasının sonunda öğretmen tarafından önceden hazırlanmış olan tartışma düzeylerine uygun sorulara geçiş yapılırken çocuklar mekânın uygun olan kısmına yönlendirilir.**
- 2- Tartışma soruları gruba sırasıyla birer birer sorulur ve çocuklara düşünüp yanıtlayabilecekleri kadar süre verilir.**
- 3- Tartışma aşamasının en başında oyunun yapısına uygunsa zihinde canlandırma alıştırmaları yapılarak oynanan oyun, çocuklar tarafından kendi sözcükleri ve cümleleriyle kavramlaştırılır ve tanımlanır.**
- 4- Tartışma soruları drama oyununun hemen bitiminde sorulmalıdır.**
- 5. Her çocuğun yanıt verebilmesi açısından oyuna katılan çocuk sayısı 20'yi geçmemelidir.**
- 6. Sorular için çocuklardan gelen yanıtlar çok yetersiz olursa öğretmen bazı sorular için kendisinden örnekler verebilir.**

Destekleyici etkinlik olarak hemen her türlü çalışma türünden yararlanılabilir. Ama öncelikle resim çalışmalarına yer verilmelidir.

Hem içsel hem de dışsal sembolleştirme, görsel düzenleme süreci olarak hatırlamayı ve problem çözmeyi kolaylaştırır. Dış çevrenin zihin süreçlerine özümsemesini de sağlar.

Destekleyici etkinlikler aşamasında, beş ana unsurun ağırlık sıralaması: Dil ve iletişim, düşünce, duygu, duyu ve hareket olarak yapılabilir. Bu aşamada, daha çok; resim, kolaj, çalışma sayfası, şarkı, tekerleme gibi etkinliklere yer verildiğinden, dil ve iletişimin (ifade etme) en ağırlıklı unsur olduğu söylenebilir.

Destekleyici/Tamamlayıcı etkinlikler ve öğretmen davranışları:

1-Destekleyici tamamlayıcı etkinlikler, tartışma soruları üzerinde çalışıldıktan sonra uygulanmalıdır.

2-Uygulanacak destekleyici etkinlikler için önceden hazırlık yapmak ve gerekli malzemeleri önceden sınıfa getirmek uygun olur.

3-Drama oyunu sonrasında uygulanacak destekleyici etkinliklerin güçlük derecesi çocukların gelişim düzeylerine uygun olmalıdır.

4-Destekleyici/tamamlayıcı etkinlikler oynanan drama oyunundan çıkarsanan, oyundaki rollerle konularla ilintili olmalıdır. Tartışma soruları ve yanıtlarıyla ilgili tamamlayıcı etkinliklerin uygulanması da uygundur.

5-Drama oyunu sonrasında destekleyici etkinlikler bir ya da iki çalışmadan fazla olmamalıdır. İki den fazla üç ya da dört etkinlik çocukların konsantrasyonlarını ve motivasyonlarını zorlayabilir.